

LWOWSKA KONGREGACJA KUPIECKA W OKRESIE MIĘDZYWOJENNYM¹

Konrad Meus <http://orcid.org/0000-0002-6865-2174>

Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie

ABSTRACT

LVIV MERCHANT CONGREGATION IN THE INTERWAR PERIOD

In the interwar period, Lviv Merchant Congregation was undoubtedly one of the main organizations of the economic life in Eastern Lesser Poland. The importance of this organisation was visible in the increasing number of its members, who actually could count on the Congregation's support in the difficult times of economic depression. Although Lviv Merchant Congregation did not last long, in comparison to its long-lasting Cracovian counterpart, it noted many significant successes. The most important was the establishment of the Trade School in Lviv, which would function for many years. Another success was the promotion of products offered by merchants from the Congregation. Last but not least, there was a cooperation between the Lviv Merchant Congregation and Trade and Industry Chamber (both of which consisted of the same members) which aimed at improving commerce in Lviv during the interwar period.

Keywords: trade, Trade and Industry Chamber in Lviv, Lviv Merchant Congregation, commerce, Lviv, interwar period.

Słowa kluczowe: handel, Izba Przemysłowo-Handlowa we Lwowie, Kongregacja Kupiecka we Lwowie, kupiectwo, Lwów, międzywojnie.

---

¹ Handel lwowski (a szerzej w Galicji i później w Małopolsce Wschodniej) stanowi problem niezwykle złożony ze względu na specyfikę miasta i regionu, który pozostawał obszarem silnie wielonarodowym. Było to miejsce na mapie międzywojennej Polski, gdzie przeplatały się interesy licznych grup narodowych, od Żydów, Polaków i Ukraińców począwszy, a na Ormianach skończywszy. Tematyka ta pozostawała dotychczas dość słabo zbadana. Niniejszy artykuł ma na celu w niewielkim stopniu uzupełnić powstałą lukę. Tekst ten stanowi kontynuację tematu, który zapoczątkował Andrzej Bezsmertny na łamach „Dziejów Najnowszych” oraz „Roczników Dziejów Społecznych i Gospodarczych”. A. Bezsmertny, *Handel lwowski w okresie międzywojennym*, „Dzieje Najnowsze”, R. XLVII, 2015, z. 2, Warszawa, s. 3–20; idem, *Lwowskie organizacje kupieckie w okresie międzywojennym*, „Roczniki Dziejów Społecznych i Gospodarczych” 2017, t. LXXVIII, s. 367–385 (DOI: <http://dx.doi.org/10.12775/RDSG.2017.14>)

Pierwsze zinstytucjonalizowane stowarzyszenie skupiające kupców we Lwowie sięga czasów średniowiecznych. W 1408 roku wojewoda wołyński Aleksander nadał pierwsze przywileje handlowe lwowskiego Bractwa (*Fraternitas*) trudniącego się kupiectwem. Organizacja piętnastowiecznej instytucji stała na wysokim poziomie, o czym między innymi świadczyło uzyskane w 1444 roku przez lwowian „prawa składu”². W 1480 roku ze struktur wspomnianego Bractwa wyłoniona została Komisja Dobrego Porządku, która jako pierwsza otrzymała z rąk króla Zygmunta I Starego własny statut. Został on potwierdzony w XVII wieku przez Władysława IV. Niestety trudna sytuacja, w jakiej znalazła się ówczesna Rzeczpospolita, a w szczególności ciągnące się latami wojny, przyczyniły się do załamania lwowskiego handlu³. Jego pobudzenie nastąpiło w latach 70. XVII stulecia, tuż po zakończonej wojnie z Turcją. Tego okresu sięgają również właściwe tradycje Konfraternii Młodzieży Handlowej (Bractwo Młodzi Kupieckiej we Lwowie), poprzedniczki miejscowej (Lwowskiej) Kongregacji Kupieckiej (LKK). Jak wynika z informacji zawartych w nowszych archiwaliach Kongregacji oraz w odnalezionym w zbiorach Austriackiej Biblioteki Narodowej Statucie Młodzieży Handlowej we Lwowie, utworzono ją w 1673 roku⁴. Dwa lata później posiadała już własny statut. August II w 1714 roku nadał mu moc prawną⁵. Patronką instytucji w 1683 roku wybrano Niepokalanie Poczętą Najświętszą Maryję Pannę⁶. Jej święto przypadało każdego roku 8 grudnia. Dzień ten aż do wybuchu II wojny światowej był uroczyscie obchodzony przez chrześcijańskich kupców skupionych wokół lwowskiej Kongregacji. Potwierdzeniem łączności tradycji historycznych Kongregacji z okresu międzywojennego do instytucji działających w czasach staropolskich miała być – w domyśle autorów projektu – uchwała LKK z 1934 roku, która wzorem statutu z 1675 roku umieszczała w godle organizacji wizerunek Niepokalanie Poczętej Najświętszej Maryi Panny⁷. 8 grudnia 1937 roku arcybiskup Lwowa Bolesław Twardowski dokonał aktu poświęcenia wspomnianego godła⁸. Kontynuując rozważania na temat protoplastów LKK, należy wskazać, że już w 1771 roku Bractwo Młodzi Kupieckiej we Lwowie utworzyło samodzielną korporację⁹. Niestety ze względu na braki źródłowe trudno jednoznacznie wskazać, jak kształtowały się jej losy w latach kolejnych. Wiadomo natomiast, że w 1866 roku

² Centralne Państwowe Archiwum Historyczne Ukrainy we Lwowie / Центральний Державний Історичний Архів України у Львові (dalej: CDIAL), fond (dalej: f.) 702: Kongregacja Kupiecka we Lwowie, opis (dalej: op.) 1, sprawa (dalej: spr.) 30, k. 6.

³ CDIAL, f. 702, op. 1, spr. 30, k. 6.

⁴ CDIAL, f. 702, op. 1, spr. 30, k. 6; *Statut Stowarzyszenia Młodzieży Handlowej we Lwowie*, Lwów 1868, s. 3. Statut znajduje się w zbiorach Austriackiej Biblioteki Narodowej w Wiedniu / Österreichische Nationalbibliothek, sygn. 123111-B. Zob. także *Skorowidz Przemysłowo-Handlowy Królestwa Galicyi*, wyd. 2, Lwów 1912, s. 182–183.

⁵ CDIAL, f. 702, op. 1, spr. 30, k. 6; *Statut Stowarzyszenia Młodzieży...*, s. 3.

⁶ CDIAL, f. 702, op. 1, spr. 29, k. 16; CDIAL, f. 702, op. 1, spr. 30, k. 6.

⁷ Międzywojenne godło Kongregacji przedstawiał wizerunek NMP Niepokalanie Poczętej będący wizerunkiem rzeźby maryjnej znajdującej się w narożniku domu przy ówczesnej ulicy Czarneckiego i placu Bernardyńskim. A. Biedrzycka, *Kalendarium Lwowa 1918–1939*, Kraków 2012, s. 884.

⁸ CDIAL, f. 702, op. 1, spr. 30, k. 6.

⁹ *Statut Stowarzyszenia Młodzieży...*, s. 3.

Bractwo uzyskało nowy statut, a organizacja zaczęła nosić nazwę „Stowarzyszenie Młodzieży Handlowej we Lwowie” (rozszerzona nazwa brzmiała „Stowarzyszenie Wzajemnej Pomocy Kupców i Młodzieży Handlowej we Lwowie”)¹⁰. W tym miejscu warto też nadmienić, że zaledwie kilka lat po lwowskim Stowarzyszeniu Kupców i Młodzieży Handlowej, bo w maju 1876 roku, swoją działalność we Lwowie zainaugurowało Towarzystwo Lemberger Geschäftshalle (Towarzystwo Izby Kupieckiej), które należałoby potraktować jako instytucję bezpośrednio odwołującą się do historii średniowiecznego bractwa kupieckiego¹¹. W latach 30. XX wieku władze LKK często nawiązywały właśnie do tradycji dziewiętnastowiecznej Izby Kupieckiej.

Oficjalnie Lwowska Kongregacja Kupiecka została uformowana w 1910 roku¹². Wydaje się, że ostateczny bodziec do jej założenia dał hucznie obchodzony wówczas w Krakowie jubileusz 500-lecia działalności Krakowskiej Kongregacji Kupieckiej, w którym uczestniczyli także kupcy lwowscy¹³. W rzeczywistości jednak środowisko rzymskokatolickich kupców ze Lwowa nosiło się z zamiarem utworzenia własnej organizacji od dłuższego czasu, co było spowodowane rosnącą w siłę od kilku lat konkurencją żydowską. Czołowym reprezentantem polskiego kupiectwa chrześcijańskiego we Lwowie był prezes Stowarzyszenia Kupców i Młodzieży Handlowej Walenty Halski¹⁴. Choć LKK posiadała odrębny statut, to jednak nowa organizacja była ściśle związana ze wspomnianym wcześniej Stowarzyszeniem Wzajemnej Pomocy Kupców i Młodzieży Handlowej we Lwowie. To drugie dokonało nawet zmiany własnego statutu, aby podkreślić związki z nowo powstałą Kongregacją¹⁵. Jedną z najważniejszych zmian dokonaną przez władze „stowarzyszenia młodzieżowego” było wprowadzenie zapisu mówiącego: „Członkowie, którzy wykonują samoistnie lub jako wspólnicy, dzierżawcy, względnie jako zastępcy przemysł handlowy stają się zarazem członkami Kongregacji Kupieckiej w razie wprowadzenia jej w życie i mają prawa i obowiązki statutem tejże Kongregacji nakreślone”¹⁶. W dalszych zapisach przewidywano nawet możliwość przekazania własnego majątku na rzecz LKK, co tylko udowadnia, że towarzystwo „młodzieży handlowej” we Lwowie odąd miało odgrywać rolę *quasi*-młodzieżowej przybudówki Kongregacji¹⁷. W okresie międzywojennym oba stowarzyszenia nadal z sobą współpracowały¹⁸. Nierzadko relacje

---

¹⁰ Ibidem.

¹¹ Państwowe Archiwum Lwowskiego Obwodu / Державний Архів Львівської Облaсті / Derżawnyj Archiw Lwiwśkoji Obłasti (dalej: DALO), f. 1, op. 54, spr. 2178, k. 1–4.

¹² DALO, f. 1, op. 54, spr. 2115, s. 122.

¹³ E. Wygonik-Barzyk, *Krakowska Kongregacja Kupiecka. 600 lat istnienia*, Kraków 2009, s. 145–147.

¹⁴ „Kupiec Polski. Organ kupiectwa polskiego”, R. IV, nr 14, 15 VII 1910, s. 4–5.

¹⁵ DALO, f. 1, op. 54, spr. 2115, s. 122.

¹⁶ Ibidem.

¹⁷ Ibidem, s. 123.

¹⁸ Stowarzyszenie Wzajemnej Pomocy Kupców i Młodzieży Handlowej w 1934 r. decyzją Walnego Zgromadzenia postawiono w stan likwidacji. Decyzja ta stała się faktem w III 1938 r., kiedy swoją działalność zakończyła Komisja Likwidacyjna Stowarzyszenia. Majątek organizacji został m.in. przekazany do dyspozycji Wydziału Lwowskiej Kongregacji Kupieckiej z przeznaczeniem na cele charytatywne. DALO, f. 1, op. 54, spr. 2115, s. 219, 222, 224, 227.

te były bardzo silne i wynikały z faktu przynależności do ich struktur tych samych osób. Każdorazowo prezes LKK piastował również stanowisko dyrektora Stowarzyszenia Kupców i Młodzieży Handlowej, z kolei wicedyrektor otrzymywał z urzędu funkcję I wiceprezesa Kongregacji¹⁹.

Ze względu na niedobór archiwaliów trudno wskazać, jak potoczyły się losy wspomnianych wcześniej lwowskich organizacji kupieckich w czasie okupacji rosyjskiej i I wojny światowej w ogóle. Z kwerendy wykonanej w Państwowym Archiwum Obwodu Lwowskiego wynika, że Kongregacja Kupiecka zaktywizowała swoją działalność tuż po wojnach: światowej i polsko-ukraińskiej. W czerwcu 1920 roku 53 członków Kongregacji ustanowiło zmianę statutu²⁰, nawiązując przy tym do austriackiej ustawy o stowarzyszeniach niepolitycznych z 15 listopada 1867 roku²¹. Ponownej jego modyfikacji dokonano, przy akceptacji Urzędu Wojewódzkiego we Lwowie, w 1922 roku²². W pierwszych latach międzywojnia Kongregacja skupiała zaledwie kilkudziesięciu lwowskich kupców (zob. aneks 1), co powodowało niedogodności i było przedmiotem troski ówczesnych władz Kongregacji. Jeszcze we wrześniu 1923 roku, podczas Walnego Zgromadzenia, podnoszono ten problem publicznie²³. Ścisłe kierownictwo LKK w tamtym czasie tworzyli Jan Sudhoff (prezes) i Józef Litwinowicz (I wiceprezes), a ponadto: Jan Bujak (IV wiceprezes), Józef Halski, Edward Hawranek, Ludwik Hoszowski, Karol Krupiński, Jan Kadernożka (sekretarz), Kazimierz Maksymowicz (III wiceprezes), Stanisław Motylewski, Antoni Pawłowski (skarbnik), Jan Pawłowski, Edmund Riedl (zastępca sekretarza), Tadeusz Witek (zastępca skarbnika) i Stanisław Wagner²⁴. Wraz z upływem czasu jej szeregi zaczęły się rozrastać. Z treści korespondencji prowadzonej przez sekretariat LKK ze Starostwem grodzkim we Lwowie wynika, że w 1934 roku przynależność do niej deklarowało 300 osób. W tamtym czasie na czele Kongregacji stał Jan Kanty Pfau jako prezes. Do grona jego zastępców należeli: Julian Schayer, Kazimierz Maksymowicz oraz Stanisław Kistryn (zob. aneks 2).

Na przełomie 1937 i 1938 roku liczba członków LKK wynosiła już 1059. Wielu spośród członków Kongregacji mieszkało i prowadziło swoją działalność handlową poza Lwowem. Z lektury ankiety przygotowanej dla Głównego Urzędu Statystycznego w 1932 roku wynika, że do LKK (poza lwowianami) wstępowali również mieszkańcy: Bolechowa, Drohobycza, Dukli, Przemyśla, Stanisławowa, Stryja, Tarnopola, Trembowli oraz Truskawca²⁵. W 1934 roku swój akces do LKK zgłosili kupcy przemyscy, którzy również utworzyli w terenie własne przedstawicielstwo²⁶. Po 1937 roku

¹⁹ DALO, f. 1, op. 54, spr. 2115, s. 123; zob. także A. Biedrzycka, op. cit., s. 409.

²⁰ DALO, f. 1, op. 54, spr. 2176, k. 44.

²¹ Ibidem, k. 45, 84.

²² DALO, f. 1, op. 54, spr. 2176, k. 47, 64, 80.

²³ CDIAL, f. 702, op. 1, spr. 35, k. 1.

²⁴ Ibidem, k. 3–4.

²⁵ CDIAL, f. 702, op. 1., spr. 15, k. 17. W latach 1926–1929 do LKK należało 38 kupców spoza Lwowa. Byli to mieszkańcy Brzeżan, Drohobycza, Kołomyi, Jaworowa, Rohatyna, Sambora oraz Tarnopola. A. Bezsmertnyj, *Lwowskie organizacje kupieckie...*, s. 370.

²⁶ E. Wygonik-Barzyk, op. cit., s. 161.

część kupców zaczęła się organizować w zamiejscowych oddziałach Kongregacji. Wiadomo, że zakładano je w Buczaczu, w Horodence oraz w Kałuszu²⁷. O ekspansji lwowskiej Kongregacji na obszarze Wschodniej Małopolski świadczy fakt, że jeszcze w lutym 1939 roku powołano do istnienia borysławski oddział Kongregacji (dokładna nazwa organizacji brzmiała: „Lwowska Kongregacja Kupiecka oddział w Borysławiu”)²⁸. Stosowną decyzję w tej sprawie wydało Starostwo drohobyckie 21 lutego 1939 roku. Kupcy borysławscy, tworząc swoje struktury, sięgnęli po statut LKK z 1922 roku. Animatorem borysławskiego oddziału był Wacław Ostrowski²⁹.

O „członkostwo rzeczywiste” w Kongregacji mogli się ubiegać przede wszystkim chrześcijańscy właściciele, współwłaściciele i dzierżawcy „przemysłu handlowego” działającego we Lwowie. Prawo pierwszeństwa do przyjęcia mieli członkowie Stowarzyszenia Wzajemnej Pomocy Kupców i Młodzieży Handlowej, oczywiście pod warunkiem spełnienia wspomnianych wymogów. Ponadto dopuszczano możliwość przyjęcia do Kongregacji reprezentantów spółek handlowych cieszących się nieposzlakowaną opinią w społeczeństwie³⁰.

Kupcom zrzeszonym w organizacji przysługiwały liczne przywileje. Wśród nich były między innymi możliwość korzystania z Funduszu Wzajemnej Doraźnej Pomocy, który wspierał rodziny zmarłych członków Kongregacji³¹. Jak wynika z lektury „Kupca Polskiego”, w 1934 roku w celu zwiększenia dostępności do ubezpieczeń oferowanych przez Fundusz Wzajemnej Doraźnej Pomocy wysokość składek na wypadek śmierci zmniejszono z 5 do 3 złotych³². Ideą przyswiecającą założeniu tego Funduszu było przyznanie kupcom gwarancji ubezpieczeniowych, podobnych do tych, jakie przysługiwały pracownikom firm państwowych oraz samorządowych. LKK, realizując tę koncepcję, posilkowała się zresztą podobnymi rozwiązaniami, jakie zastosowała wcześniej Izba Przemysłowo-Handlowa we Lwowie³³. W przypadku Izby wysokość zasiłku dla rodziny zmarłego kupca oscylowała nawet w okolicach 1000 złotych.

W tym miejscu należy zaznaczyć, że każdorazowo osoba chcąca przystąpić do Kongregacji musiała uiścić wpisowe w wysokości 15 złotych (stan na 1934 r.). Składka miesięczna od jednego członka wynosiła z kolei 4,5 złote. W zamian co dwa tygodnie przekazywano nieodpłatnie „Kupca Polskiego” – organ prasowy obu małopolskich kongregacji, krakowskiej i lwowskiej³⁴.

²⁷ CDIAL, f. 702, op. 1, spr. 29, k. 1; CDIAL, f. 702, op. 1, spr. 31, k. 5.

²⁸ DALO, f. 1, op. 54, spr. 350, k. 1.

²⁹ Ibidem.

³⁰ §7 Statutu Kongregacji Kupieckiej we Lwowie, s. 5–6. Statut znajduje się w zbiorach Państwowe-go Archiwum Obwodu Lwowskiego. Zob. DALO, f. 1, op. 54, spr. 2176, k. 6.

³¹ CDIAL, f. 702, op. 1, spr. 24, k. 6.

³² „Kupiec Polski. Organ Krakowskiej i Lwowskiej Kongregacji Kupieckiej”, R. XVII, nr 1–2, 1–15 I 1934, s. 9.

³³ Na temat działalności lwowskiej Izby Przemysłowo-Handlowej w okresie międzywojennym więcej pisał Roman Masyk (Роман Масик) w artykule pt. *Промислово-торгова палата у Львові у міжвоєнний період*, „Наукові зошити історичного факультету Львівського університету” 2015, Випуск 16, s. 205–220.

³⁴ CDIAL, f. 702, op. 1, spr. 24, k. 6.

W latach 30. struktura organizacyjna lwowskiej Kongregacji składała się z Wydziału, trzech sekcji (papiernicza, spożywcza i szkolna)³⁵ i tyleż samo komisji (zakładania sklepów, kredytowej oraz Funduszu im. Zaremby). Największą aktywnością wykazywała się Komisja kredytowa, co też nie powinno dziwić, ze względu na wagę problematyki będącej w jej kompetencji³⁶. W 1931 roku LKK rozpoczęła współpracę ze swoją krakowską odpowiedniczką przy wydawaniu branżowego, wspomnianego wcześniej, periodyku zatytułowanego „Kupiec Polski”³⁷. Na jego łamach przede wszystkim skupiano się na problemach polskiego kupiectwa. Należy przy tym zaznaczyć, że w dwutygodniku dominowały informacje pochodzące z obszaru i kierownictwa Krakowskiej Kongregacji Kupieckiej.

Warto także odnotować, że pierwsza, prowizoryczna, siedziba LKK znajdowała się w lokalu przy ulicy Czarneckiego 1, w dotychczasowej siedzibie Stowarzyszenia Wzajemnej Pomocy Kupców i Młodzieży Handlowej we Lwowie³⁸. W latach 20. Kongregacja mieściła się w budynku przy ulicy Halickiej 19³⁹. Z kolei w 1934 roku dla biura LKK znaleziono nową lokalizację, a mianowicie pomieszczenia na drugim piętrze kamienicy przy ówczesnym Placu Bernardyńskim 2⁴⁰. Z czasem przeniesiono je do budynku przy ulicy Piłsudskiego 11 (wcześniej noszącej nazwę ulicy Pańskiej)⁴¹.

POLITYKA GOSPODARCZA I INFORMACYJNA

Zasadniczą ideą towarzyszącą kupcom zrzeszonym pod szyldem Lwowskiej Kongregacji Kupieckiej była konsolidacja kupiectwa chrześcijańskiego, co w praktyce zazwyczaj oznaczało zwalczanie konkurencji reprezentowanej przez kupców żydowskich⁴². W pierwszych latach istnienia Kongregacji – pomimo usilnych prób – nie udało się w pełni zrealizować postulatu zjednoczenia chrześcijańskich (polskich) stowarzyszeń kupieckich we Lwowie⁴³. Na realizację tego planu trzeba było czekać

³⁵ Jeszcze w 1932 r. Kongregacja Kupiecka we Lwowie składała się z czterech sekcji: bławatno-sukienniczej, papierniczej, drogeryjno-perfumowej i spożywczej. Najsilniej reprezentowana była ostatnia z wymienionych. W jej składzie zasiadało 63 członków Kongregacji. Dla porównania w najsłabiej reprezentowanych sekcjach (drogeryjno-perfumowej oraz papierniczej) znajdowało się po 13 osób. CDIAL, f. 702, op. 1, spr. 15, k. 17.

³⁶ CDIAL, f. 702, op. 1, spr. 29, k. 26.

³⁷ E. Wygonik-Barzyk, op. cit., s. 112.

³⁸ *Skorowidz Przemysłowo-Handlowy...*, s. 182, 184.

³⁹ CDIAL, f. 702, op. 1, spr. 8, k. 5.

⁴⁰ DALO, f. 1, op. 54, spr. 2176, k. 104.

⁴¹ CDIAL, f. 702, op. 1, spr. 29, k. 6.

⁴² §4 *Statutu Kongregacji Kupieckiej we Lwowie* (DALO, f. 1, op. 54, spr. 2176, k. 4); zob. też A. Biedrzycka, op. cit., s. 884.

⁴³ W latach 20. XX w. we Lwowie istniały cztery organizacje zrzeszające kupców rzymskokatolickich: Kongregacja Kupiecka, Stowarzyszenie Kupców i Młodzieży Handlowej, Stowarzyszenie Drobnych Kupców Chrześcijańskich oraz lwowski oddział Stowarzyszenia Kupców Polskich z siedzibą

do 1929 roku. Wówczas podjęto starania o przyłączenie do Kongregacji kupców chrześcijańskich zrzeszonych dotychczas w Stowarzyszeniu Kupców Polskich w Warszawie Oddział we Lwowie⁴⁴, przy czym należy zaznaczyć, że w tym samym czasie lwowska Kongregacja podlegała strukturom Naczelnej Rady Zrzeszeń Kupiectwa Polskiego z siedzibą w Warszawie⁴⁵.

Kongregacja prowadziła również działalność informacyjną w sprawie ewentualnych propozycji kontraktów dla przedsiębiorstw handlowych zrzeszonych w jej strukturach. Z taką sytuacją spotykamy się w październiku 1929 oraz w maju 1933 roku, kiedy to radni miejscy Lwowa podjęli uchwałę o zaopatrzeniu Miejskich Zakładów Opieki nad Dziećmi. W celu realizacji intratnego zamówienia zwrócono się między innymi do Kongregacji Kupieckiej, aby ta zechciała powiadomić swoich członków o zorganizowanym przetargu⁴⁶.

W kategorii działalności informacyjnej Kongregacji należy traktować także udział w procesie wydawniczym czasopisma kupieckiego zatytułowanego „Kupiec Polski”. Partnerem lwowian w przygotowywaniu tego czasopisma była Krakowska Kongregacja Kupiecka, która już w 1907 roku zainicjowała wydawanie tego tytułu w Galicji⁴⁷. Po trudach związanych z opłacalnością przedsięwzięcia tytuł zamknięto tuż przed I wojną światową, aby go reaktywować w Krakowie w 1925 roku. Początki współpracy kupców krakowskich i lwowskich w obrębie „Kupca Polskiego” sięgają 1931 roku, kiedy – nie bez komplikacji – udało się wypracować zasady związane z tym przedsięwzięciem⁴⁸. Początkowo wydawnictwo to kolportowano wśród członków obu kongregacji nieodpłatnie. Od stycznia 1933 roku uchwałą Walnego Zgromadzenia Kongregacji Kupieckiej we Lwowie kupców w niej zrzeszonych zobligowano do częściowego ponoszenia kosztów druku czasopisma⁴⁹. Wysokość dodatkowej opłaty wyniosła 50 groszy w skali miesiąca. W celu zwiększenia skuteczności ściągania tej kwoty ustalono, że zostanie ona doliczona do obowiązkowej składki członkowskiej⁵⁰.

Niewątpliwą ciekawostką pozostaje fakt, że władze LKK prowadziły monitoring prasy. W 1923 roku po niepochlebnych publikacjach w prasie na temat chrześcijańskich kupców powołano specjalną komisję mającą za zadanie reagować według możliwości na podobne artykuły. Wyszukiwano drukowanych informacji na temat Kongregacji i w ogóle chrześcijańskiego kupiectwa we Lwowie. Z jakim skutkiem

---

w Warszawie. To ostatnie zreszła zrzeszało również przedstawicieli sektora przemysłowego i bankowego, co podnoszono w trakcie Walnego Zgromadzenia LKK we wrześniu 1923 r. W 1923 r. rozważano także możliwość połączenia się lwowskiej Kongregacji z lwowskim oddziałem Stowarzyszeniem Kupców Polskich. Projekt ten jednak nie znalazł akceptacji członków KK. Warto wspomnieć, że własną organizację mieli także kupcy ukraińscy (grekokatolicy). Był to założony w 1923 r. Sojusz Ukraińskich Kupców. CDIAL, f. 702, op. 1, spr. 35, k. 1–2, 6–9; *ibidem*, f. 702, op. 1, spr. 8, k. 50–51.

⁴⁴ CDIAL, f. 702, op. 1, spr. 8, k. 20.

⁴⁵ CDIAL, f. 702, op. 1, spr. 15, k. 17.

⁴⁶ CDIAL, f. 702, op. 1, spr. 16, k. 7; CDIAL, f. 702, op. 1, spr. 34.

⁴⁷ E. Wygonik-Barzyk, *op. cit.*, s. 86.

⁴⁸ *Ibidem*, s. 112.

⁴⁹ CDIAL, f. 702, op. 1, spr. 16, k. 36.

⁵⁰ *Ibidem*.

się to odbywało? Trudno jednoznacznie wskazać. Inicjatorem pomysłu był Józef Halski. W skład tego gremium, poza Halskim, wchodził Józef Litwinowicz i Leon Skrzypek⁵¹.

Nieoceniona okazywała się pomoc Kongregacji w pozyskiwaniu partnerów handlowych z innych państw. Na przykład w 1933 roku Prezydium LKK kilkakrotnie zachęcało do podjęcia współpracy z firmami czechosłowackimi reprezentującymi różnorodne branże, od maszynowej począwszy, a na medycznej skończywszy⁵². Dwa lata później, w 1934 roku, za pośrednictwem Kongregacji, Polsko-Austriacka Izba Handlowa prowadziła kampanię mającą na celu wzrost obrotów handlowych pomiędzy Austrią i Polską. W tym celu do siedziby LKK przesyłano wykazy firm austriackich zainteresowanych rozwinięciem kontaktów gospodarczych z polskimi przedsiębiorcami⁵³. Ponadto w celu powiększenia rynku zbytu oraz wzmocnienia pozycji swoich członków na rynkach ponadlokalnych władze Kongregacji w 1933 roku zdecydowały się przystąpić do „Małopolskiego Towarzystwa Handlu Wymiennego (Kompensacyjnego) Spółka z ogr. odp. we Lwowie”⁵⁴.

Kongregacja odpowiadała również na bieżące problemy kupiectwa lwowskiego. W latach powojennych, kiedy gospodarki państw europejskich, w tym też odrodzonej Polski, znalazły się w depresji ekonomicznej, dążono do zmniejszenia obciążeń fiskalnych kupców. Planowano to osiągnąć, wpływając na rząd, aby ten dokonał zmiany podatku dochodowego⁵⁵. Reagowano także w sprawach wywołanych nagłymi okolicznościami. Znamienny przykład stanowi sytuacja zaistniała na przełomie 1928/1929 roku. Wówczas z powodu ostrych mrozów i gwałtownych śnieżyc nastąpił paraliż komunikacyjny w województwie lwowskim, w wyniku czego drastycznie spadły obroty handlowe miejscowych kupców, co w konsekwencji doprowadziło do utraty płynności finansowej wielu z nich. To z kolei spowodowało zaprzestanie spłacania należnych zobowiązań względem Banku Polskiego. Dyrekcja tego ostatniego postanowiła umieszczać „nierzetelnych” kupców na czarnej liście kredytobiorców. Prezydium Kongregacji interweniowało w tej sprawie we Lwowskiej Izbie Przemysłowo-Handlowej. Proszono jej władze, aby wynegocjowały w kierownictwie miejscowego oddziału Banku Polskiego liberalne potraktowanie doświadczonych przez żywioł kupców⁵⁶.

Problem niewypłacalności części lwowskich kupców zrzeszonych w Kongregacji pojawiał się również w latach późniejszych. Dotykało to przede wszystkim pożyczkobiorców korzystających z Funduszu Otwierania Sklepów działającego przy LKK i oferującego preferencyjne kredyty dla osób do niego przynależących. Dla wielu lwowskich przedsiębiorców fundusz ten okazał się zbawienny w czasie trwania kryzysu ekonomicznego. Niestety niektórzy jego beneficjenci nie wywiązywali

---

⁵¹ CDIAL, f. 702, op. 1, spr. 35, k. 5, 9.

⁵² CDIAL, f. 702, op. 1, spr. 16, k. 8, 18.

⁵³ CDIAL, f. 702, op. 1, spr. 19, k. 3–4.

⁵⁴ DALO, f. 1, op. 54, spr. 2176, k. 82, 84.

⁵⁵ CDIAL, f. 1, op. 54, spr. 35, k. 1.

⁵⁶ CDIAL, f. 702, op. 1, spr. 8, k. 54.

się ze spłaty swoich zobowiązań kredytowych⁵⁷. Tym sposobem Fundusz narażono na utratę płynności finansowej. W celu uniknięcia tego czarnego scenariusza systematycznie podnoszono jego kapitał⁵⁸. Wystarczy wskazać, że w okresie od 1928 do 1937 roku wzrósł on z niespełna 34 tysięcy do prawie 50 tysięcy złotych. Stosowny program naprawczy mający zdyscyplinować niesumieńczych kredytobiorców próbowano wdrożyć w 1937 roku. Jednym z pomysłów było upublicznienie na forum Walnego Zgromadzenia LKK nazwisk kupców niespłacających swoich zobowiązań względem instytucji. Inicjatywa ta nie spotkała się jednak ze zrozumieniem kierownictwa Kongregacji. Wiadomo, że próbowano wystąpić „znacznie energiczniej” względem opieszłych dłużników, którzy nie spłacali kredytów wyłącznie z własnej winy⁵⁹. Niemniej nie mam wiedzy, jakie szczegółowe kroki podjęto w tej sprawie. Konkludując rozważania na temat Funduszu Otwierania Sklepów, warto zaznaczyć, że w 1937 roku z kredytów oferowanych przez LKK korzystało łącznie 39 chrześcijańskich kupców. Ogółem pożyczona kwota wyniosła wówczas niespełna 40 tysięcy złotych⁶⁰.

W latach 30. XX wieku Kongregacja stanęła przed nie lada wyzwaniem. Pogłębiający się ogólnoswiatowy kryzys ekonomiczny oraz postępująca stagnacja gospodarcza zmusiły władze LKK do podejmowania trudnych decyzji. Pierwszym symptomem postępującego regresu było wycofanie się w 1929 roku lwowskiej kongregacji z finansowego wspierania organizacji Targów Wschodnich⁶¹. Warto jednak zauważyć, że lata kryzysu nie wpłynęły zbyt negatywnie na stan majątku Kongregacji, czego dowodzą dane zamieszczone w tabeli 1.

Tabela 1. Stan finansów i majątku Lwowskiej Kongregacji Kupieckiej w latach 1928–1937 [zł]

Fundusz / Majątek	31 XII 1928	31 XII 1933	31 XII 1937
Fundusz żelazny	615,30	1841	3999,98
Fundusz Wzajemnej Doraźnej Pomocy	2673,42	6800	7888
Fundusz Pożyczkowy	33 996,52	43 117	49 758
Inwentarz własny (ruchomości)	118,02	668,42	3849
Fundusz Własnego Domu	–	–	40 424,83
Ogółem	37 403,26	52 426,42	105 919,82

Źródło: CDIAL, f. 702, op. 1, spr. 31, k. 6.

⁵⁷ CDIAL, f. 702, op. 1, spr. 30, s. 3; CDIAL, f. 702, op. 1, spr. 31, k. 3–4.

⁵⁸ Środki finansowe na wsparcie polityki kredytowej lwowskiej Kongregacji pochodziły z pożyczki zaciągniętej na przełomie X i XI 1936 r. Jej wysokość wynosiła 100 tys. złotych. CDIAL, f. 702, op. 1, spr. 29, k. 14.

⁵⁹ CDIAL, f. 702, op. 1, spr. 31, k. 4.

⁶⁰ Ibidem.

⁶¹ Apel w tej sprawie do Kongregacji wystosował na przełomie VIII i IX 1929 r. pełniący wówczas obowiązki Prezydenta Lwowa zastępca komisarza rządowego Roman Frankowski, jednocześnie będący przewodniczącym Komitetu Organizacyjnego Targów. CDIAL, f. 702, op. 1, spr. 8, k. 35.

Z informacji zaprezentowanych w tabeli wynika, że o ile jeszcze w 1928 roku całkowity majątek Kongregacji wynosił nieco ponad 37 403 złote, o tyle pięć lat później kwota ta wzrosła do 52 426. Po dziewięciu latach oszacowano go już na niespełna 106 tysięcy złotych. Tym sposobem w grudniu 1937 roku odnotowujemy przyrost majątku i funduszy Kongregacji o około 65% w stosunku do roku 1928. Jak widać, Kongregacja w latach 1928–1937 podniosła wartość swojego majątku, aczkolwiek należy pamiętać, że przynajmniej częściowo zjawisko to było konsekwencją wzrostu inflacji. W przypadku funduszu pożyczkowego decyzja o dokapitalizowaniu została wymuszona niską ściągalsnością udzielonych kredytów, o czym już wcześniej wspominałem.

Bardzo silnie reprezentowani w Kongregacji byli przedsiębiorcy trudniący się handlem towarami kolonialnymi. Na ich potrzeby powstała nawet Sekcja Kolonialno-Spożywcza, gdzie dyskutowano nad rozwiązaniami mającymi poprawić popyt na produkty oferowane przez sklepy i składy kolonialne. Co ciekawe, działania wspomnianej sekcji wychodziły poza sferę debat oraz spekulacji i miały wymierny charakter. Na przykład u schyłku lat 30. udało się wypracować wspólne stanowisko odnośnie do podniesienia rabatów na wyroby tytoniowe⁶².

W kompetencji LKK pozostawało także prowadzenie polityki informacyjnej względem swoich członków. Tym sposobem Kongregacja stała się platformą komunikacji pomiędzy organami administracji państwowej a kupiectwem chrześcijańskim skupionym w południowo-wschodnich województwach II RP. Kolportowane za pomocą okólników informacje dotyczyły zazwyczaj wdrażanych przepisów prawnych dotyczących handlu i spraw pokrewnych. Na przykład w okólniku z 22 października 1936 roku donoszono o potrzebie „umieszczania cenników możliwie obszernych i dokładnych w miejscu widocznym w sklepie” czy też o konieczności „oznaczania towarów cenami sprzedaży tak wewnątrz jak i na wystawach”⁶³. Innym razem Kongregacja w porozumieniu z Głównym Urzędem Statystycznym uczestniczyła w akcji zbierania ankiet „o wolnych zrzeszeniach kupieckich”. W jej ramach poproszono kupców należących do LKK o uzupełnienie stosownych kwestionariuszy i przesłanie ich do marca 1932 roku do siedziby Głównego Urzędu Statystycznego, co też uczyniono⁶⁴.

Fundamentalnym zadaniem Kongregacji było ułatwienie operacji handlowych swoim członkom. Temu też służyła promocja transakcji finansowych za pomocą operacji bezgotówkowych, przy użyciu czeków. Jak słusznie informowano w okólniku Kongregacji z 22 grudnia 1932 roku: „Korzyści płynące z przystąpienia do obrotu czekowego jak: szybkość, taniłość, wygoda są ogólnie znane. W interesie własnym kupiectwa leży przystąpienie do obrotu czekowego i to o ile możliwości jak najrychlej, a to ze względu na spodziewaną znaczną ilość zgłoszeń [...]”⁶⁵. Przepuszczalnie władze Kongregacji miały udział w uruchomieniu przy lwowskim oddziale

⁶² CDIAL, f. 702, op. 1, spr. 30, s. 3.

⁶³ CDIAL, f. 702, op. 1, spr. 29, k. 17.

⁶⁴ CDIAL, f. 702, op. 1, spr. 15, k. 13–14.

⁶⁵ CDIAL, f. 702, op. 1, spr. 16, k. 38.

Pocztowej Kasy Oszczędności – wówczas zlokalizowanym przy ulicy Trzeciego Maja 9 – usług związanych z realizacją transakcji czekowych⁶⁶.

Do Kongregacji często zwracano się z prośbą o opiniowanie rozwiązań prawnych dotyczących kwestii handlowych. Potwierdzeniem tej opinii może być pismo wystosowane przez Juliana Schayera – wiceprezesa lwowskiej Izby Przemysłowo-Handlowej z 25 kwietnia 1935 roku do władz LKK, w którym prosił o „nadsyłanie cennych uwag” odnośnie do planowanej reformy wówczas „obowiązującego systemu świadectw przemysłowych”⁶⁷.

Ciekawostką pozostaje fakt, że najprawdopodobniej władze LKK angażowały się również w rozwój i promocję międzywojennego przemysłu kinematograficznego. Zachowana dokumentacja archiwalna nie pozwala jednoznacznie stwierdzić, jaka była rola Kongregacji w tym procesie, aczkolwiek można wnioskować, że jej członkowie próbowali doprowadzić do poprawy kondycji sektora filmowego w II Rzeczypospolitej lub przynajmniej stale go monitorowali. Powyższą opinię budującą na podstawie odnalezionego w zespole archiwalnym o nazwie „Lwowska Kongregacja Kupiecka” dokumentu zawierającego skrupulatnie i kompetentnie przygotowaną charakterystykę przemysłu filmowego w Polsce wraz z jego słabymi stronami. W piśmie tym wskazywano wręcz na swoisty marazm przejawiający się w tej branży, w wyniku czego rocznie powstawało zaledwie 5–10 filmów rodzimej produkcji, co pozostawało w sprzeczności z rosnącym zapotrzebowaniem i oczekiwaniami klientów/widzów. Powstałej luki nie zapełniały filmy zagraniczne, gdyż nabywanie praw do ich projekcji było mało opłacalne, więc w rezultacie prowincjonalne kina zostały skazane na vegetację. Wśród przyczyn takiego stanu rzeczy autorzy raportu przedstawionego do wiadomości LKK dopatrywali się między innymi w wysokich cłach na filmy zagraniczne sprowadzane do Polski⁶⁸. Ponadto przestarzałe regulacje prawne pochodzące z okresu rozbiorowego powodowały, że wytwórnie filmowe oraz wypożyczalnie działały na mocy prawa patentowego, a z kolei wypożyczalnie filmów kinowych na podstawie udzielonych licencji. Tych ostatnich funkcjonowało zresztą na terenie Polski zaledwie 25, z czego aż 15 w Warszawie – siedzibie Ministerstwa Spraw Wewnętrznych odpowiedzialnego za cenzurę filmową (właściwa agenda nosiła nazwę Centralne Biuro Filmowe)⁶⁹. Mankamentem działających na terenie polski kinoteatrów pozostawała słaba sieć dystrybucji filmów zagranicznych. Niektóre międzynarodowe wytwórnie, jak Goldwyn, Metro, Fox, National, United Artists czy Paramount rozpowszechniały swoje filmy, pominąwszy rynek polski, przyczyniając się tym sposobem do realnych strat dla przedsiębiorców trudniących się tym przemysłem⁷⁰. Remedium na bolączki polskiej kinematografii miało być utworzenie

---

⁶⁶ Przed 1933 r. lwowscy kupcy chcący korzystać z operacji czekowej byli zmuszeni posiadać stosowne konto w centrali Pocztowej Kasy Oszczędności w Warszawie. CDIAL, f. 702, op. 1, spr. 16, k. 38.

⁶⁷ CDIAL, f. 702, op. 1, spr. 26, k. 13.

⁶⁸ CDIAL, f. 702, op. 1, spr. 33, s. 1.

⁶⁹ Ibidem; por. też R. Włodek, „Patrz Kościuszko, na nas z”... ekranu. *Obraz Naczelnika w filmie [w:] Społeczeństwo – Kultura – Inteligencja. Studia Historyczne ofiarowane Profesor Irenie Homoli-Skapskiej*, red. E. Orman, G. Nieć, Kraków–Warszawa 2009, s. 559.

⁷⁰ CDIAL, f. 702, op. 1, spr. 33, s. 1.

firmy odpowiedzialnej za dystrybucję filmów we współpracy z jedną z amerykańskich wytwórni, mającej statut światowego potentata w branży filmowej. Trzon tego przedsiębiorstwa miała stanowić agencja filmowa Corso, która – obok Warszawy czy Łodzi – posiadała swoje kinoteatry także w Małopolsce Wschodniej (Stanisławów – kino Urania; oraz kino Sztuka w Drohobyczu)⁷¹. Z tego też powodu najpewniej o planach modernizacji sieci dystrybucyjnej filmów na terenie kraju informowano władze LKK. Trudno jednoznacznie ocenić, czy i jaki miał być udział lwowian w tym przedsięwzięciu. Analiza kosztorysu pozwala domniemywać, że działalnością nowej firmy planowano objąć Lwów, stąd też mogła wynikać niejako próba pozyskania kierownictwa Kongregacji we Lwowie dla nowej inicjatywy. Dziś nie sposób przekonująco stwierdzić, jak potoczyły się losy projektu, niemniej jak widać z powyższego aktywność LKK wybiegała daleko poza działalność handlową *sensu stricto*.

POLITYKA OŚWIATOWA

Jedną z najważniejszych płaszczyzn działalności lwowskiej Kongregacji pozostawała organizacja edukacji o profilu handlowym. Sztandarowym projektem LKK w dziedzinie oświaty było utworzenie Szkoły Handlowej Doksztalającej Kongregacji Kupieckiej. Powstała ona w 1929 roku⁷². Jej siedziba mieściła się we Lwowie przy ulicy Bourlarda 5. Wśród czynników, które przyczyniły się do utworzenia szkoły, znalazło się rosnące zapotrzebowanie młodzieży na kształcenie się w zawodzie kupieckim. W opinii ówczesnych władz Kongregacji dotychczas publiczna szkoła handlowa działająca przy ulicy Skarbkowskiej nie gwarantowała przyjęcia wszystkich chętnych. Ponadto chrześcijańscy kupcy uznali za stosowne mieć wpływ na nauczane treści i kształtowanie poglądów uczniów, gdyż, jak stwierdzono, „różnorodne otoczenie [dotychczasowej szkoły handlowej – przyp. K.M.] nie [...] [dawało] gwarancji należytego wychowania”⁷³. Warto zauważyć, że ukończenie trzech klas wspomnianej szkoły doksztalającej (lub innej równorzędnej), z co najmniej wynikiem dostatecznym, dawało gwarancję zdobycia uprawnień do pracy w zawodzie kupieckim na stanowisku pomocnika handlowego⁷⁴. Przy czym wraz z finalizacją edukacji teoretycznej od ucznia żądano odbycia równoległe trzyletniej praktyki zawodowej

⁷¹ Ibidem, s. 1–3.

⁷² CDIAL, f. 702, op. 1, spr. 30, k. 2.

⁷³ CDIAL, f. 702, op. 1, spr. 8, k. 48.

⁷⁴ CDIAL, f. 702, op. 1, spr. 25, k. 2. Warto zauważyć, że wraz z upływem czasu doszło do rywalizacji pomiędzy wspomnianymi szkołami. W VII 1933 r. władze Publicznej Szkoły Doksztalającej wy stosowały nawet do kupców zrzeszonych na terenie Lwowa monit przypominający o obowiązku uczęszczania do tej placówki wszystkich praktykantów handlowych, pod rygorem powiadomienia inspektora pracy. Zawiadomienie to wywołało stosowną reakcję kierownictwa Kongregacji, które wezwało do zbagatelizowania tego pisma, argumentując tę decyzję, że „członkowie Kongregacji Kupieckiej mają moralny obowiązek posyłania swoich praktykantów do własnej szkoły”. CDIAL, f. 702, op. 1, spr. 16, k. 22.

w wybranym punkcie handlowym⁷⁵. Po zakończeniu terminowania praktykant otrzymywał dyplom poświadczający zdobyte wykształcenie i był wpisywany do księgi zawodowych kupców prowadzonej przez LKK⁷⁶. O nadanie przywileju wnioskował właściciel przedsiębiorstwa zapewniającego naukę praktyczną zawodu⁷⁷. Zdarzały się również przypadki, kiedy to władze Kongregacji występowały z prośbą o przyjęcie ucznia na praktykę do konkretnego przedsiębiorstwa handlowego⁷⁸. Praktyki organizowane pod auspicjami LKK cechowała każdorazowo przygotowywana umowa, którą zawierał właściciel przedsiębiorstwa oferującego praktykę oraz prawny opiekun ucznia, jeśli ten był nieletni⁷⁹.

Niestety warunki panujące w szkole i jakość oferowanej edukacji pozostawiały wiele do życzenia. Chroniczne niedofinansowanie placówki skutkowało między innymi brakiem podręczników przeznaczonych dla ubogich uczniów. Subwencje otrzymywane z Ministerstwa Oświaty i Wyznania Publicznego pokrywały zaledwie najważniejsze wydatki⁸⁰. W trakcie przeprowadzonej w maju wizytacji stwierdzono, że „nauka odbywa się normalnie, choć niepunktualnie [...]”⁸¹. Liczba uczniów uczęszczających w tym czasie do szkoły wynosiła 74, przy czym frekwencja oscylowała na poziomie 80%. Niestety wszelkie pomoce uczniowskie nadal ograniczone były do niezbędnego minimum. Z tego też powodu w grudniu 1929 roku zwrócono się z prośbą do stowarzyszenia Wzajemnej Pomocy Kupców i Młodzieży Handlowej, aby zechciało ono wesprzeć finansowo szkołę⁸². Niestety dostępne źródła archiwalne nie pozwalają jednoznacznie stwierdzić, czy taka pomoc nastąpiła. Po wspomnianej wizytacji wiele uwag kierowano pod adresem kierownika placówki Burnatowicza, któremu zarzucono między innymi brak energii i należytej estymy wśród podopiecznych i nauczycieli⁸³. W 1933 roku szkoła uzyskała status placówki publicznej, dzięki czemu najprawdopodobniej udało się ją uratować. Niemniej władze LKK nadal ją wspierały, uważając Szkołę Handlową za zaplecze kupiectwa chrześcijańskiego nie tylko we Lwowie, ale i w całej Małopolsce Wschodniej⁸⁴. Opiekę nad nią z ramienia Kongregacji sprawowała Sekcja Szkolna. Placówka otrzymywała również wsparcie ze strony miejscowej Izby Przemysłowo-Handlowej, co znalazło odzwierciedlenie

---

⁷⁵ CDIAL, f. 702, op. 1, spr. 25, k. 7.

⁷⁶ CDIAL, f. 702, op. 1, spr. 24, k. 3; CDIAL, f. 702, op. 1, spr. 25, k. 7.

⁷⁷ CDIAL, f. 702, op. 1, spr. 24, k. 5.

⁷⁸ CDIAL, f. 702, op. 1, spr. 25, k. 6.

⁷⁹ Uczniowie poniżej 14. roku życia nie mogli być przyjmowani na praktykę. W przypadku gdyby nastąpiło złamanie tego przepisu, władze Kongregacji miały prawo nie wpisania go do księgi zawodowej kupców. Pełnoletność wyznaczał wiek 21 lat. W myśl rozporządzenia Prezydenta RP z dnia 6 VI 1927 r. o prawie przemysłowym (Dz.U. Nr 53, poz. 468) oraz na mocy Ustawy z 10 III 1934 r. (Dz.U. Nr 40, poz. 350) umowa pisemna dotycząca rozpoczęcia praktyki musiała być sporządzona i podpisana przed upływem czterech tygodni od momentu jej rozpoczęcia. CDIAL, f. 702, op. 1, spr. 25, k.2; CDIAL, f. 702, op. 1, spr. 26, k. 24.

⁸⁰ CDIAL, f. 702, op. 1, spr. 8, k. 48.

⁸¹ CDIAL, f. 702, op.1, spr. 8, k. 6.

⁸² Ibidem, k. 48.

⁸³ Ibidem, k. 6.

⁸⁴ CDIAL, f. 702, op. 1, spr. 30, s. 2–3.

w podziękowaniach kierowanych od władz LKK pod adresem tej instytucji⁸⁵. W końcu lat 30. XX wieku szkoła zaczęła przeżywać swój renesans. W 1937 roku liczba uczniów obu płci uczęszczających do niej na naukę sięgnęła 330, a więc odnotowano pięciokrotny wzrost w porównaniu ze stanem z 1929 roku. Jako przyczyny sukcesu wskazywano podniesienie poziomu edukacji oraz poprawę w infrastrukturze dydaktycznej⁸⁶.

Działalność kupców zrzeszonych w Kongregacji nie ograniczyła się wyłącznie do wspierania wspomnianej szkoły handlowej. W 1929 roku Prezydium Kongregacji pozytywnie zaopiniowało powołanie we Lwowie bursy przeznaczonej dla terminatorów i praktykantów handlowych. Ponadto władze LKK zachęcały swoich członków, aby wstępowali do Towarzystwa Wzorowej Bursy dla Terminatorów i Praktykantów Handlowych we Lwowie i tym samym przyczynili się do wsparcia tej inicjatywy⁸⁷. Z treści zachowanych materiałów archiwalnych wynika, że choć kursy o profilu handlowym dominowały w ofercie Kongregacji, to nie były jedynymi. W okresie wakacyjnym uruchamiano również, trwające kilkanaście dni, kursy dekoratorskie⁸⁸.

Władze lwowskiej Kongregacji dbały także o samokształcenie swoich członków i współpracowników. Z tego też powodu organizowano kursy handlowe, które przeprowadzano w pomieszczeniach należących do LKK. Zajęcia odbywały się w godzinach późnowieczornych trzy razy w tygodniu, w poniedziałki, środy i piątki. Udział w kursach nie był bezpłatny. Każdy zainteresowany został zobligowany do uiszczenia symbolicznej opłaty w wysokości trzech złotych⁸⁹. Obok kursów handlowych Zarząd Kongregacji oferował również uczestnictwo w kursach dodatkowych, takich jak na przykład kurs dekoracji wystaw sklepowych, handlowy dla małorolnych czy rachunkowo-handlowy dla rzemieślników. Ten ostatni organizowano we współpracy z lwowską Izłą Rzemieślniczą. We Lwowie na szkolenia te przewidziano około dwóch miesięcy. Z kolei w miastach prowincjonalnych objętych zakresem działania Kongregacji edukacja taka trwała kilka dni. Inicjatywy te spotkały się z dużym zainteresowaniem. Ze sprawozdania LKK za rok 1937 wynika, że w kursach uczestniczyły osoby w wieku od 18. do 76. roku życia⁹⁰.

DZIAŁALNOŚĆ SPOŁECZNA I PATRIOTYCZNA

Członkowie Lwowskiej Kongregacji Kupieckiej zaangażowani byli również w działalność na innych niż gospodarka płaszczyznach. Na przykład w lutym 1929 roku Prezydium Kongregacji zwróciło się z apelem do lwowskich kupców, aby

---

⁸⁵ Ibidem, s. 3.

⁸⁶ Ibidem, s. 2.

⁸⁷ CDIAL, f. 702, op 1, spr. 8, k. 10–11.

⁸⁸ CDIAL, f. 702, op. 1, spr. 29, k. 10.

⁸⁹ Ibidem, k. 6.

⁹⁰ Ibidem, k. 10; CDIAL, f. 702, op. 1, spr. 30, k. 2.

ci zechcieli przystąpić do Ligi Obrony Przeciwlotniczej i Przeciwgazowej (LOPP), argumentując swą prośbę w następujący sposób:

Doceniając wagi i znaczenia tego rodzaju organizacji, która oddaje niewysłowione wprost usługi społeczeństwu, współdziałając w rozwoju lotnictwa i przemysłu chemicznego, przygotowując [...] w sposób gruntowny obronę Państwa – zwracamy się do Szanownych Panów Kolegów o zadeklarowanie na załączonej liście Swego przystąpienia do Ligi, gdyż w ten sposób spełnimy swój obywatelski obowiązek.

Kupiectwo, które w swej ofiarności na rzecz Państwa zawsze przodowało i tym razem nie może pozostać w tyle poza innymi, zatem nie wątpimy, ani na chwilę, że w szeregach Ligi nikogo z Członków Kongregacji Kupieckiej nie zabraknie⁹¹.

Najprawdopodobniej członkowie Kongregacji przyjęli apel ze zrozumieniem i niektórzy z nich przystąpili do LOPP we Lwowie. Relacje łączące władze Kongregacji z Ligą były zażyłe, o czym świadczy między innymi przesłane w maju 1933 roku zaproszenie do uświetnienia we Lwowie dziesięciolecia wojewódzkich struktur Ligi⁹².

Członkowie Kongregacji nie ograniczyli się tylko do wspierania LOPP. We wrześniu 1933 roku jej władze nie omieszczały wziąć udziału w subskrybowaniu Pożyczki Narodowej rozpisanej przez Ministerstwo Skarbu⁹³. W tym samym czasie angażowano się w prace na rzecz Koła Lwowskiego Związku Obrony Kresów Zachodnich, którego działalność skierowana była przeciwko polityce Niemiec wobec polskich mieszkańców Górnego Śląska i Pomorza oraz wszelkim przejawom separatyzmów na tym obszarze⁹⁴. Z kolei trzy lata później, w październiku 1936 roku kierownictwo Kongregacji przyłączyło się do prowadzonej zbiórki na rzecz Funduszu Obrony Narodowej (FON). W tej sprawie wystosowało nawet „Odezwę do Kupiectwa chrześcijańskiego Małopolski Wschodniej”, w której zachęcano:

W poczuciu obowiązku obywatelskiego i wierne swym tradycjom kupiectwo chrześcijańskie staje do współpracy z armią w jej poczynania dla zagwarantowania pokoju i bezpieczeństwa. Utworzony przez wszystkie organizacje kupieckie wchodzące w skład Naczelnej Rady Zrzeszeń Kupiectwa Polskiego Komitet Główny Zbiórki Chrześcijańskiego Kupiectwa przystąpił do zbiórki dobrowolnych datków na F.O.N.

Wydział Kongregacji Kupieckiej wzywa ogół kupiectwa Lwowa i Małopolski Wschodniej do składania ofiar w PKO [...]. Ofiarodawcy otrzymują dyplom z Minist. Spr. Wojsk., a ponadto od Kupieckiego Komitetu Głównego ozdobne zaświadczenia, które umieszczone w lokalu przedsiębiorstwa będą oznaką, że dana firma chrześcijańska spełniła swój obowiązek wobec Państwa [...]. Wydział Kongregacji Kupieckiej wyraża nadzieję, że na listach ofiarodawców nie braknie ani jednej chrześcijańskiej firmy!⁹⁵

Posłanie to sygnowali: prezes Kongregacji – Jan Kanty Pfau; wiceprezysi: Julian Schayer, Roman Gorgolewski i Mikołaj Olech; sekretarze Leon Skrzypek, Tadeusz

⁹¹ CDIAL, f. 702, op. 1, spr. 8, k. 2.

⁹² CDIAL, f. 702, op. 1, spr. 36, k. 36.

⁹³ CDIAL, f. 702, op. 1, spr. 16, k. 16.

⁹⁴ CDIAL, f. 702, op. 1, spr. 36, k. 35.

⁹⁵ CDIAL, f. 702, op. 1, spr. 29, k. 11.

Cwetler oraz skarbnik Stanisław Czołowski⁹⁶. Ponadto we wrześniu 1933 roku LKK wsparła ideę „pożyczki narodowej”. W tym też celu ustalono minimalne kwoty subskrypcji dla miejscowych kupców w wysokości od 50 do nawet 4000 złotych⁹⁷.

Od członków LKK oczekiwano również udziału w uroczystościach mających charakter patriotyczny, między innymi każdorocznie w maju starano się gremialnie uczestniczyć w obchodach upamiętniających uchwalenie Konstytucji 3 maja⁹⁸. Z kolei w maju 1935 roku kupcy z Kongregacji znaleźli się w grupie inicjatywnej budowy pomnika Józefa Piłsudskiego na stokach lwowskiej cytadeli⁹⁹. Ze względów ekonomicznych do realizacji tego planu jednak nie doszło.

Kongregacja nie stroniła również od wspierania akcji noszących znamiona charytatywnych. Jako potwierdzenie tej opinii należałoby wskazać poparcie inicjatywy budowy domu wypoczynkowego we Lwowie, a przeznaczonego dla polskiej młodzieży szkolnej¹⁰⁰. Głównym animatorem przedsięwzięcia był Komitet Opieki nad Zdrowiem Młodzieży Szkół Średnich mający swoją siedzibę przy ulicy Łyczakowskiej¹⁰¹. Kupcy lwowscy związani z Kongregacją uczestniczyli również w 1937 roku w zbiorce funduszy w ramach tak zwanej pomocy zimowej, które następnie przeznaczono na pomoc osobom bezrobotnym¹⁰². W celu rozpropagowania akcji w wielu sklepach i aptekach Lwowa sprzedawano czerwone naklejki cegiełki z napisem „Pomoc Zimowa”. Koszt jednej wynosił 10 groszy. Za zgromadzone środki zakupiono między innymi artykuły spożywcze i węgiel dla najbardziej potrzebujących lwowian¹⁰³.

KONTAKTY ZEWNĘTRZNE

Lwowska Kongregacja Kupiecka ze względu na swoją wieloaspektową działalność utrzymywała kontakty z licznymi instytucjami i organizacjami z sektora gospodarki oraz samorządu terytorialnego. Jej interesy na zewnątrz formalnie mogli reprezentować: prezes oraz trzech wiceprezesów¹⁰⁴. Lektura zachowanej dokumentacji pozwala wnioskować, że zażyłe kontakty (poza oczywiście Stowarzyszeniem Wzajemnej Pomocy Kupców i Młodzieży Handlowej) łączyły Kongregację z Izbą Przemysłowo-Handlową we Lwowie. Relacje Kongregacji z Izbą wynikały z ustawowych

⁹⁶ Ibidem, k. 11.

⁹⁷ A. Biedrzycka, op. cit., s. 681.

⁹⁸ CDIAL, f. 702, op. 1, spr. 16, k. 5.

⁹⁹ A. Biedrzycka, op. cit., s. 747.

¹⁰⁰ CDIAL, f. 702, op. 1, spr. 8, s. 17–19.

¹⁰¹ Celem Komitetu Opieki nad Zdrowiem Młodzieży Szkół Średnich była pomoc młodzieży polegająca m.in. na organizacji w okresie wakacyjnym tygodniowych kolonii dla 300–350 uczniów i uczennic. CDIAL, f. 702, op. 1, spr. 8, k. 17.

¹⁰² A. Biedrzycka, op. cit., s. 850.

¹⁰³ „Gazeta Lwowska”, 25 III 1937.

¹⁰⁴ DALO, f. 1, op. 54, spr. 2176, k. 82.

kompetencji tej ostatniej¹⁰⁵. Mając na uwadze powyższe argumenty, Izba między innymi obligowała Lwowską Kongregację do przekazywania, w odstępach trzymiesięcznych, sprawozdań z „najważniejszych wydarzeń”, jakie miały miejsce w stosunkach handlowych panujących na obszarze działania LKK¹⁰⁶. Przykładowo wśród informacji zamieszczonych w sprawozdaniu za pierwszy kwartał 1935 roku władze Kongregacji donosiły o trendach ekonomicznych panujących w branżach: obuwniczej, papierniczo-piśmienniczej, kolonialno-spożywczej, fotograficzno-radiowej, samochodowej, porcelanowo-szklanej, drogeryjno-farbowo-perfumeryjnej, meblarskiej, sukienniczo-bławatnej, sportowej oraz żelaznej¹⁰⁷. Najprawdopodobniej wiadomości zdobyte w ten sposób służyły następnie urzędnikom Izby do sporządzania raportów na temat położenia (potrzeb i niedomagań) polskiego handlu. Warto jednak w tym miejscu nadmienić, że zbieranie owych informacji przez organ lwowskich kupców odbywało się drogą korespondencyjną, a mianowicie właściciele firm kupieckich zrzeszonych w Kongregacji przesyłali do jej centrali krótkie raporty zawierające ogólne procentowe dane z obrotów handlowych za okres objęty sprawozdaniem. Niestety nie ma pewności, w jakim stopniu były one przygotowywane rzetelnie i rzeczywiście odzwierciedlały kondycję poszczególnych przedsiębiorstw. Należy zaznaczyć, że raczej miały wydźwięk pesymistyczny, co należy tłumaczyć powszechnym regresem gospodarczym¹⁰⁸.

Izba Przemysłowo-Handlowa we Lwowie prowadziła także wobec Kongregacji Kupieckiej politykę informacyjną, która miała ułatwić członkom LKK kooperowanie z partnerami zagranicznymi ewentualnie ostrzec lwowskich kupców przed pojawiającymi się zagrożeniami przy nawiązywaniu współpracy. Chociażby w styczniu 1927 roku władze IPH na wniosek polskiego konsulatu działającego w rumuńskim Gałacz (rum. Galați) nawoływały do zachowania wyjątkowej ostrożności przy podpisywaniu umów handlowych z firmami rumuńskimi. W celu uniknięcia nierzetelnych przedsiębiorstw między innymi za pośrednictwem Izby rozsyłano dane na temat zdolności kredytowych potencjalnych kontrahentów z Rumunii¹⁰⁹.

Innym razem władze lwowskiej Izby dyscyplinowały kierownictwo Kongregacji w sprawie uchybień prawnych odnotowanych wśród lokalnych kupców. Problematyczna kwestia dotyczyła nagminnego lekceważenia obowiązującego wówczas prawa przemysłowego, a dokładniej zapisu mówiącego o stosowaniu nazewnictwa firmy zawierającej nazwisko jej właściciela. Jako przykłady potwierdzające powyższy zarzut, prezydium Izby w lipcu 1935 roku wskazywało przedsiębiorstwa zarejestrowane bezimiennie, a widniejące w rejestrach pod nazwami: „Flora”, „Nicea” czy „Record Cravates”¹¹⁰. Obawy Izby nie były, jak się okazuje, bezpodstawne.

---

¹⁰⁵ Zob. Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 15 VII 1927 r. o izbach przemysłowo-handlowych (Dz.U. 1927, nr 67, poz. 591); S. Horszowski, *Ekonomiczny rozwój Lwowa w latach 1772–1914*, Lwów 1935, s. 76–78.

¹⁰⁶ CDIAL, f. 702, op. 1, spr. 21, k. 2.

¹⁰⁷ Ibidem, k. 3.

¹⁰⁸ Ibidem, k. 5, 8–10, 12–13, 15–16, 19, 21, 23, 32, 53, 59.

¹⁰⁹ CDIAL, f. 702, op. 1, spr. 1, k. 10.

¹¹⁰ CDIAL, f. 702, op. 1, spr. 26, k. 4.

Rady Przybocznej, Józef Litwinowicz, we wrześniu 1927 roku podniósł publicznie fakt małej reprezentacji lwowskiego kupiectwa przy komisarzu rządowym¹¹⁴.

Warto nadmienić, że kupcy zrzeszeni w Kongregacji chętnie i niemal zawsze uczestniczyli w wydarzeniach istotnych dla lokalnej społeczności, a w szczególności chrześcijan zamieszkujących Lwów. Na przykład 24 marca 1923 roku liczne grono reprezentantów Kongregacji wzięło udział w uroczystym pogrzebie arcybiskupa Lwowa Józefa Bilczewskiego¹¹⁵. Innym razem, w czerwcu 1928 roku, towarzyszyli urzędnikom wojewódzkim i przedstawicielom lwowskich Kościołów (greckiego i rzymskiego) w powitaniu we Lwowie prymasa Polski Augusta Hlonda¹¹⁶.

RELACJE Z KUPCAMI ŻYDOWSKIMI

Na odrębną uwagę zasługują stosunki łączące członków lwowskiej Kongregacji z kupcami żydowskimi, którzy liczebnie zdominowali lwowski handel¹¹⁷. Zasadniczo relacje te były raczej negatywne, co należałoby tłumaczyć nie tylko konserwatywnym członków LKK, ale przede wszystkim rywalizacją gospodarczą, szczególnie intensywną w latach postępującej depresji ekonomicznej. Jednym z najważniejszych postulatów lwowian skupionych wokół Kongregacji pozostawała chęć utrzymania w mocy prawnej zakazu niedzielnego handlu, co oczywiście podważała społeczność żydowska, argumentując przy tym, że chrześcijańscy kupcy są uprzywilejowani, mając czynne sklepy, składy, punkty handlowe w soboty, kiedy w tym samym czasie żydowskie – ze względów religijnych – pozostają zamknięte. Jak się okazuje, dla członków LKK sprawa utrzymania *status quo* w tej materii pozostawała kluczowa, i to nie tylko we Lwowie, lecz w całym kraju. Kwestię tak zwanego spoczynku niedzielnego dyskutowano na forum ogólnopolskim niemal cały okres międzywojenny. Był to temat sztandarowy podczas organizowanych przez Naczelną Radę Kupiectwa Polskiego (pod auspicjami której – przypomnę – funkcjonowała również lwowska

---

¹¹⁴ Ibidem. Józef Litwinowicz urodził się w 1880 r. we Lwowie. W wieku nieco ponad 30 lat uruchomił własną firmę handlową. Jego sklep przy ulicy Halickiej wyspecjalizował się w handlu towarami białymi i płóciennymi. Od 1919 r. był sekretarzem honorowym Kongregacji, a ponadto pozostawał również wiceprezesem Izby Handlowo-Przemysłowej, działaczem Bezpartyjnego Bloku Wspierania Rządu oraz radnym miejskim we Lwowie. Zmarł w I 1934 r. Na znak żałoby w dniu pogrzebu wszystkie sklepy, których właściciele należeli do Kongregacji, zamknięto. Jego grób znajduje się nieopodal głównej bramy wejściowej na cmentarz Łyczakowski. „Kupiec Polski”, R. XVII, 1–15 I 1934; K. Курилишин, *Часопис „Галичанинъ”* (Львів, 1893–1913 pp.). *Матеріали до біобібліографістики*, Дрогобич–Коло 2013, s. 537.

¹¹⁵ K. Курилишин, op. cit., s. 192.

¹¹⁶ Ibidem, s. 416.

¹¹⁷ Według stanu na rok 1938 kupcy żydowscy posiadali we Lwowie 4616 zarejestrowanych przedsiębiorstw trudniących się handlem detalicznym, co stanowiło nieco ponad 71% wszystkich zlokalizowanych w mieście firm tego typu. Rzymscy katolicy mieli ich „zaledwie” 1470. Pozostałe przedsiębiorstwa należały do osób deklarujących wyznanie greckokatolickie (340), ewangelickie (29) oraz prawosławne (19). Więcej na ten temat w: A. Bezsmertnyj, *Handel lwowski...*, s. 15 (tab. 3).

Kongregacja) zjazdów kupieckich¹¹⁸. W latach 30. XX wieku żądano wprowadzenia w życie rozporządzenia prezydenta Ignacego Mościckiego z 1928 roku regulującego (po myśli członków chrześcijańskich kupców) przepisy odnośnie do godzin handlu¹¹⁹. W samym Lwowie protesty w sprawie ograniczenia handlu w niedzielę Kongregacja organizowała we współpracy z Polskim Związkiem Hodowców¹²⁰. W sprawach strategicznych chrześcijanie skupieni wokół Kongregacji nie stronili jednak od współpracy z żydowskimi organizacjami kupieckimi¹²¹. Na przykład w dniu 6 marca 1929 roku Żydzi oraz chrześcijanie planowali wystąpić razem na „zgromadzeniu publicznym” zorganizowanym w celu wyrażenia dezaprobaty dla projektu ustawy dotyczącej podwyżki czynszów¹²².

Na kanwie osobistej relacji kupiectwa chrześcijańskiego i żydowskiego nierzadko przedstawiały się nader pozytywnie. Oficjele Kongregacji uczestniczyli w ważnych z perspektywy żydowskiej wydarzeniach. Znamienny pozostaje przykład udziału reprezentacji chrześcijańskiego kupiectwa w pogrzebie jednego z najwybitniejszych działaczy żydowskiej społeczności Lwowa początków XX wieku, Maurycego Rapaporta (vel Rapaporta). Wspomniana uroczystość pogrzebowa odbyła się 6 maja 1926 roku i według jej uczestników była „wielką manifestacją żałobną żydowskiej ludności”¹²³. Warto w tym miejscu nadmienić, że zmarły zasłużył się przede wszystkim jako wieloletni prezes Lwowskiego Stowarzyszenia Kupców, organizacji utworzonej w 1904 roku i odgrywającej rolę swoistego katalizatora dla żydowskich kupców¹²⁴. W okresie międzywojennym stowarzyszenie to stanowiło bezapelacyjnie największą konkurencję na terenie Lwowa dla działań podejmowanych przez członków chrześcijańskiej Kongregacji. Ponadto chrześcijańscy kupcy skupieni wokół LKK występowali wspólnie z przedstawicielami handlu żydowskiego przeciwko nadużyciom w handlu¹²⁵. Próbowano wyeliminować sprzedawców ulicznych i akwizytorów, którzy – w zamyśle kupców stacjonarnych – nie opłacali podatków, ubezpieczenia oraz innych kosztów pośrednich¹²⁶. Walka ta przyniosła z czasem

¹¹⁸ CDIAL, Kongregacja Kupiecka we Lwowie, sygn. f. 702, op. 1, spr. 17, k. 27, 30.

¹¹⁹ Zob. Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22 III 1928 r. (Dz.U. z 1928 r., nr 38, poz. 364); por. też Ustawa z dnia 18 XII 1919 r. o czasie pracy w przemyśle i handlu, art. 10 i art. 11 (Dz.U. 1920, nr 2, poz. 7).

¹²⁰ A. Biedrzycka, op. cit., s. 356.

¹²¹ We Lwowie okresu międzywojennego spośród najaktywniejszych żydowskich organizacji kupieckich należy wymienić Lwowskie Stowarzyszenie Kupców, Stowarzyszenie Rękodzielników Jad Charuzim, Centralny Związek Kupców i Przemysłowców, Organizacja Kupców i Przemysłowców, Stowarzyszenie Drobnych Kupców i Handlarzy i Stowarzyszenie Detalistów Spożywczych. CDIAL, f. 702, op. 1, spr. 8, k. 57; A. Bezsmertnyj, *Lwowskie organizacje kupieckie...*, s. 369, 374.

¹²² CDIAL, f. 702, op. 1, spr. 8, k. 57.

¹²³ Lwowska Narodowa Naukowa Biblioteka Ukrainy im. Wasyla Stefanyka/Львівська національна наукова бібліотека України імені В.Стефаника, sygn. f. 176: Zбір Wybranowskich, nr 15: Izba Przemysłowo-Handlowa, k. 10.

¹²⁴ Ibidem, k. 9.

¹²⁵ A. Bezsmertnyj, *Handel lwowski...*, s. 15.

¹²⁶ CDIAL, Kongregacja Kupiecka we Lwowie, sygn. f. 702, op. 1, spr. 17, k. 28; T. Kargol, *Izba Przemysłowo-Handlowa w Krakowie w latach 1850–1939*, Kraków 2003, s. 136; A. Biedrzycka, op. cit., s. 984.

oczekiwane rezultaty. Władze miejskie wydały nawet stosowne decyzje ograniczające handel uliczny przy wybranych ulicach i placach Lwowa. W lutym 1936 roku zakazem objęto ulice: Boimów, Halicką, Serbską, a także Rynek¹²⁷.

PODSUMOWANIE

W okresie międzywojennym Lwowska Kongregacja Kupiecka bez wątpienia pozostawała jednym z głównych organizatorów życia gospodarczego w Małopolsce Wschodniej. O randze tej organizacji świadczy systematycznie rosnąca liczba jej członków, którzy *de facto* mogli liczyć na wsparcie ze strony Kongregacji, szczególnie w trudnych latach depresji ekonomicznej. Lwowska Kongregacja Kupiecka pomimo krótkiego żywota, w porównaniu ze swoją długowieczną krakowską odpowiedniczką, odnotowała kilka znaczących sukcesów. Do najważniejszych należy zaliczyć uruchomienie we Lwowie Doksztalającej Szkoły Handlowej, która na stałe wpisała się w pejzaż miasta nad Pełtwią. Spore zasługi poniesiono również na polu promocji produktów pozostających w ofercie kupców zrzeszonych pod szyldem Kongregacji. Nie bez znaczenia była również ścisła współpraca pomiędzy władzami LKK i Izby Handlowo-Przemysłowej (często w obu instytucjach zasiadały te same osoby), które wspólnymi siłami podejmowały działania mające na celu poprawę stanu kupiectwa we Lwowie okresu międzywojennego.

---

¹²⁷ A. Bezsmerntnyj, *Handel lwowski...*, s. 15.

ANEKS 1

Wykaz członków Lwowskiej Kongregacji Kupieckiej w latach 1923–1924

Imię i nazwisko (ew. nazwa firmy)	Adres firmy
Abrysowski Julian i Stachiewicz	Rynek 32
Abl Stanisław	Sykstuska 3
Adamski Władysław	Akademicka 5
Aczkiewicz Władysław	Gródecka 55
Błocki Bolesław	Akademicka 8
Bartosz Artur	Kopernika 2
Bromilski Jan	Legionów
Bujak Jan	Kopernika 4
Barabasz Wacław	Pańska 11
Baczewski Leopold	Rynek 32
„Budulec”	Kopernika 5
Burjanowa Maria	Leona Sapielhy 19
Bohosiewicz Bogdan	Hetmańska 6
Buczowski Stanisław	Pańska 23
Buszek Władysław	Akademicka 6
Baran Stanisław	Akademicka 26
Bojarski Eugeniusz	Czarneckiego 2
Czołowski Stanisław	plac Mariacki
Chladek Franciszek	Rynek 45
Czaykowski Zygmunt	Rynek 27
Czerwieński Władysław (Wójcikwieczowa)	Halicka 24
Csernak Mieczysław	Halicka 20
Ciechulski Władysław	Legionów 2
Cwanarski Stanisław	–
Drexler Kazimierz	plac Kapitulny 2
Dąbrowski Julian	Akademicka 2
Ditmar R. Brünner	plac Mariacki 9
Dąbrowska Józefa	Akademicka 3
Dąbrowski Bronisław	Akademicka 3
Dom Handlowy Komis. „Wschód”	Sykstuska 19
Eckert Antoni	Kochanowskiego 22
Friczyk Julian	Kilińskiego 2

Gustowicz Tadeusz	Zimorowicza 16
Güttler Ferdynand	Halicka 20
Głogowska Helena	Piekarska 1
Grollo Adolf	Pańska 11
Górski Bronisław	plac Mariacki 9
Górniak & Chruszczewski	Akademicka 3
Górski & Witek	plac Mariacki 5
Grocholski Zenon	Wałowa 191
Hoszowski Ludwik	Akademicka 1
Hawranek Edward	plac Mariacki 9
Halski Józef	Sobieskiego 5
Hübner Alojzy	Rynek 38
Hoffman Jan	Trybunalska 6
„Hartwig” Towarzystwo Akcyjne Dom Spedycyjno-Handlowy	Sykstuska 19
Hegedüss Ludwik	Kętrzyńskiego 11
Jarzyna Jan	plac Mariacki 4
Jaroszewski Bolesław	Romanowicza 9
Justian Józef	Teatyńska 7
Kauczyński Adam „Hurtownia kolonialna”	Klementyny Tańskiej 3
Krupiński Karol	Akademicka 12
Królikiewicz Jan	Akademicka 24
Klimkiewicz Jan	Akademicka 24
Kistryn Stanisław	plac Halicki 21
Kierski Grzegorz Jerzy	Pasaż Mikolascha
Krawjański Franciszek	Sykstuska 9 / plac Mariacki
Kisslinger Bogumił	3 Maja 2
Krzysiak Roman	Podlewskiego 7
Kierski Alfons Marian	Szajnochy 2
Kulinowski Stefan	Gródecka 13
Kościuk Marian	Czarneckiego 1
Krajewski Zygmunt	Batorego 4 „Pilot”
Kubala Kazimierz	Batorego 4 „Pilot”
Kafka Marian	Krakowska
Imię i nazwisko (ew. nazwa firmy)	Adres firmy
Kadernożka Jan	–
Klimowicz Stanisław	Kopernika 14

„Kalka” Fabryka papierów chemicznych	–
Knauer i Syn	plac Kapitulny 2
Krajowy Związek Handlowców	Lindego 6
Koleżeński Józef	Batorego 34 a
Lewicki Aleksander	plac Mariacki 10
Ligęza Władysław	plac Halicki 2
Litwinowicz Józef	Halicka 21
Ludwig Jan	Krakowska 38
Lewicki Michał	Zyblikiewicza 2
Łopuszański & Sauczey	plac Mariacki
Lisowski Stanisław – Leśkiewicz	Rutowskiego 7
Lödl Adolf	Potockiego 32
Motylewski Stanisław & Krzyszkowski	plac Mariacki
Mieszkowski Kazimierz	plac Mariacki 4
Miłułowicz Dionizy	Kętrzyńskiego 25
Mikolasch i Spółka	Kopernika 1
Maksymowicz Kazimierz	Sokoła 4
Makarowski Karol	Batorego 14
Marcin Müller	plac Halicki 14
Malimon Aleksander	Wałowa 11
Majwald Stanisław	Sobieskiego 9
Mikuszewski Jan	Kilińskiego 1
Mensik Alfons	Wałowa 11
Muszyński Jan	Grodzickich 3
Nowak Józef	plac Halicki
Niemojewski Stefan	Asnyka 9
Niewczyk Franciszek	Gródecka
Niżnikiewicz August	Hetmańska 4
Oberski Leon	Legionów 5
Oźmiński Józef	Halicka 5
Quest Jan	Rynek 37
Opolska Maria	Zyblikiewicza 3
Pawłowski Jan	plac Mariacki 7
Pawłowski Antoni	Akademicka 4
Piller Piotr	Trybunalska 14
Pfütznier Adolf	Słowackiego
Pawlikowski Karol	Nowej Rzeźni 1

Pirkel Bogumił	Akademicka 3
Połoniecki Bernard	Akademicka 2
Pilaciński Piotr	Lwowskich Dzieci 10
Paczosiński Adam	Leona Sapiehy 2
„Pezet” Zakłady budowlane	Akademicka
Przedsiębiorstwo Handlowe „Małopolanin”	Sobieszczyzna 9
Riedl Jan	Akademicka 2
Riedl Kazimierz	Rutowskiego 3
Riedl Edmund	Rutowskiego 3
Rehman Stanisław	Rutowskiego 2
Rucker Jan	Listopada 20
Rubel Włodzimierz	Szajnochy 2
[nazwisko nieczytelne – K.M.] Władysław	Batorego 4 „PILOT”
[nazwisko nieczytelne – K.M.] Stanisław	plac Smolki 4
[nazwa firmy nieczytelna – K.M.]	plac Trybunalski
[nazwisko nieczytelne – K.M.] Władysław	Potockiego 39
[nazwisko i imię nieczytelne – K.M.]	Akademicka 3
Scheyer Julian	Akademicka 5
Socki Stanisław	Akademicka 3
Solecki Leonard	Batorego 2
Starzewski Mieczysław	Halicka 24
Schuster Józef	Rutowskiego 10
Starck Fryderyk	Legionów 1
Szkwiron Albert	Kopernika 3
Siwek Wincenty	Kopernika 5
Scherz [?] Ottokar	Sykstuska 3
Szule Stanisław	Akademicka 8 „Sarmacja” ^{<?>}
Skrzypek Leon	Pasaż Mikolascha 1
Smalski Stanisław	Halicka 5
Skibiński Kazimierz	Kopernika 4
Schuman Ryszard	Pańska 21
Stępkowicz Stanisław	plac Kapitulny 1/1
Imię i nazwisko (ew. nazwa firmy)	Adres firmy
Skorodecki Ferdynand	Kilińskiego 24
Skulski Władysław Dyr. Tow. „Ryngraf”	–
Stowarzyszenie Kupców Polskich	plac Smolki 4
Tkacz Stanisław	Hetmańska 10

Uwiera Alfons	Plac Halicki 14
Uwiera Antoni	Halicka 10
Vogl Stanisław	Jagiellońska
Woźniak Stanisław	Akademicka 8
Wroński Eugeniusz	plac Halicki 2
Wierzbicki Stanisław	Halicka 24
Winkler Maksymilian	Rynek 28
Weyde Rudolf	Batorego 4
Weyde Kazimierz	Batorego 4 „Pilot”
Weyde Jan	Batorego 4 „Pilot”
Weyde Adam	Batorego 4 „Pilot”
Wagner Stanisław	plac Mariacki 7
Wątorski Leon	plac Kapitulny
Wroński Franciszek	plac Mariacki 10
Wietchy Adolf	Dekerta 4
Zalewski Ludwik	Akademicka 22
Zwoliński Florian	Hetmańska 10
Zacharjasiewicz [brak imienia – K.M.]	Głęboka 19
Zawadzki Ludwik	Sobieskiego 5
Związek Handlowy	Lindego 6
Zakopane Meor Stacheiwicz [pisownia oryg. – K.M.]	Akademicka 27
Żółciński Andrzej	Batorego 26
Zieliński Stanisław	Łyczakowska 17
Żywczak Gabriel	Kilińskiego
Żylski Klaudiusz	Akademicka 14

Źródło: DALO, f. 2, op. 26, spr. 254, k. 7–11.

ANEKS 2

Wykaz członków Zarządu i Wydziału Kongregacji Kupieckiej (wg stanu na 1934 r.)

Imię i Nazwisko	Adres	Uwagi
Zarząd		
Pfau Jan Kanty	Rynek 30	Prezes
Schayer Julian	ul. Krzywa 10	I Wiceprezes
Maksymowicz Kazimierz	ul. Sokoła 1	II Wiceprezes
Kistryn Stanisław	ul. Halicka 21	III Wiceprezes
Grocholski Zenon	ul. Wałowa 9	Skarbnik
Witek Tadeusz	ul. Halicka 4	Sekretarz
Górski Tadeusz	pl. Mariacki 5	Zastępca Sekretarza
Wydział		
Bohosiewicz Bogdan	ul. Hetmańska 6	Członkowie Wydziału
Borowski Stanisław	pl. Mariacki 1	
Czołowski Stanisław	pl. Mariacki 8	
Cwetler Tadeusz	pl. Mariacki 8	
Gorgolewski Roman	ul. Działyńskich 9	
Górniak Michał	ul. Akademicka 3	
Hoszowski Ludwik	ul. Akademicka 3	
Krupiński Karol	ul. Ponińskiego 31	
Lewicki Aleksander	pl. Mariacki 10	
Moor Antoni	ul. Akademicka 24	
Pawłowski Jan	pl. Mariacki 5	
Quest Jan	Rynek 37	
Riedl Edmund	ul. Rutowskiego 3	
Stefanowicz Józef	ul. Głowińskiego 29	
Sudhoff Jan	ul. Akademicka 8	
Victorin Henryk	ul. Hetmańska 6	
Welz Hieronim	ul. Akademicka 5	

Źródło: DALO, f. 1, op. 54, spr. 2176, k. 85.

BIBLIOGRAFIA

Archiwa i biblioteki

Austriacka Biblioteka Narodowa w Wiedniu / Österreichische Nationalbibliothek:
Statut Stowarzyszenia Młodzieży Handlowej we Lwowie, Lwów 1868 (sygn. 123111-B).

Centralne Państwowe Archiwum Historyczne Ukrainy we Lwowie / Центральний Державний Історичний Архів України у Львові:
 Fond 702, opis 1, sprawa 8.
 Fond 702, opis 1, sprawa 15.
 Fond 702, opis 1, sprawa 16.
 Fond 702, opis 1, sprawa 17.
 Fond 702, opis 1, sprawa 19.
 Fond 702, opis 1, sprawa 21.
 Fond 702, opis 1, sprawa 24.
 Fond 702, opis 1, sprawa 25.
 Fond 702, opis 1, sprawa 26.
 Fond 702, opis 1, sprawa 29.
 Fond 702, opis 1, sprawa 30.
 Fond 702, opis 1, sprawa 31.
 Fond 702, opis 1, sprawa 33.
 Fond 702, opis 1, sprawa 34.
 Fond 702, opis 1, sprawa 36.

Lwowska Narodowa Naukowa Biblioteka Ukrainy im. Wasyla Stefanyuka / Львівська національна наукова бібліотека України імені В. Стефаника:
 Fond 176: Zbiór Wybranowskich, nr 15, Izba Przemysłowo-Handlowa.

Państwowe Archiwum Obwodu Lwowskiego / Державний Архів Львівської Облaсті / Derżawnyj Archiw Lwiwśkoji Oblaści:
 Fond 1, opis 54, sprawa 350.
 Fond 1, opis 54, sprawa 2115.
 Fond 1, opis 54, sprawa 2176.
 Fond 1, opis 54, sprawa 2178.
 Fond 2, opis 26, sprawa 254.

Źródła drukowane i akty normatywne

Dziennik Ustaw 1920, nr 2, poz. 7.
 Dziennik Ustaw 1927, nr 53, poz. 468.
 Dziennik Ustaw 1927, nr 67, poz. 591.
 Dziennik Ustaw 1928, nr 38, poz. 364.
 Dziennik Ustaw 1934, nr 40, poz. 350.
Skorowidz Przemysłowo-Handlowy Królestwa Galicyi, wyd. 2, Lwów 1912.
Statut Kongregacyi Kupieckiej we Lwowie [b.d.m.w.]

Akty prawne

Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22 marca 1928 r. (Dz.U. 1928, nr 38, poz. 364).

Ustawa z dnia 18 grudnia 1919 r. o czasie pracy w przemyśle i handlu, art. 10 i art. 11 (Dz.U. 1920, nr 2, poz. 7).

Prasa

„Gazeta Lwowska”, 25 III 1937.

„Kupiec Polski”, 1–15 I 1934.

„Kupiec Polski. Organ kupiectwa polskiego”, R. IV, nr 14, 15 VII 1910.

Opracowania

Bezsmertnyj A., *Handel lwowski w okresie międzywojennym*, „Dzieje Najnowsze”, R. XLVII, 2015, z. 2, Warszawa.

Bezsmertnyj A., *Lwowskie organizacje kupieckie w okresie międzywojennym*, „Roczniki Dziejów Społecznych i Gospodarczych” 2017, t. LXXVIII, s. 367–385.

Biedrzycka A., *Kalendarium Lwowa 1918–1939*, Kraków 2012.

Hoszowski S., *Ekonomiczny rozwój Lwowa w latach 1772–1914*, Lwów 1935.

Kargol T., *Izba Przemysłowo-Handlowa w Krakowie w latach 1850–1939*, Kraków 2003.

Курилишин К., *Часопис «Галичанинъ» (Львів, 1893–1913 рр.). Матеріали до біобібліографістики*, Дрогобич–Коло 2013.

Масик Р., *Промислово-торгова палата у Львові у міжвоєнний період*, „Наукові зошити історичного факультету Львівського університету” 2015, Випуск 16, s. 205–220.

Włodek R., „*Patrz Kościuszko, na nas z*”... ekranu. *Obraz Naczelnika w filmie [w:] Społeczeństwo – Kultura – Inteligencja. Studia Historyczne ofiarowane Profesor Irenie Homoli-Skapskiej*, red. E. Orman, G. Nieć, Kraków–Warszawa 2009.

Wygonik-Barzyk E., *Krakowska Kongregacja Kupiecka. 600 lat istnienia*, Kraków 2009.

